

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:257

av Roland Utbult m.fl. (KD)

med anledning av prop. 2014/15:147 Det kommunala
vårnadsbidraget avskaffas

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2014/15:147.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mer tid för barnen och tillkännager detta för regeringen.

Familjen är viktig för barnen och samhällsutvecklingen

Familjen är den viktigaste gemenskapen i samhället och den behövs för att människor ska kunna växa och må bra. Den behövs för att barnen ska få omsorg och fostran i en kärleksfull miljö. När familjen fungerar är det en tillitsfull gemenskap som skänker trygghet och stabilitet i en ständigt föränderlig omvärld. Fungerar inte familjen som en trygg bas fungerar inte heller samhället.

Hemmiljön, familjelivet och uppväxtförhållandena påverkar vår hälsa och livskvalitet. En framgångsrik utveckling av samhället måste därför utgå från familjens villkor och vardag – alla familjers, oavsett hur familjen ser ut

I genomsnitt får barn och unga det ekonomiskt bättre och bättre i Sverige. Samtidigt är rotlöshet, ångest och bristande framtidstro vardag för alltför många. Vi ser att skolresultaten sjunker och många unga har svårt att få jobb. Den psykiska ohälsan hos barn och unga oroar. Förskrivning av antidepressiva läkemedel till barn och unga ökar. Trots att det har skett en kraftig nedgång i självmordsstatistiken generellt så har antalet självmordsförsök bland barn och unga ökat. Att må bra handlar inte bara om pengar och

standard, utan om mycket mer än så. Det vi kan se är en välfärdsparadox: ”Barn och unga mår inte så bra som de har det”, som någon har uttryckt det.

Familjen är en gemenskap som vilar på vissa normer, värden och dygder. För att en familj ska fungera krävs att dess medlemmar arbetar för gemensamma mål och visar en grundläggande respekt för värden som trohet, kärlek, ansvar, generositet och jämlikhet. I en tid då det individuella självförverkligandet framhålls som livets yttersta mål kan familjeidealen av vissa upplevas som provocerande. Men kritiken mot familjen är inte ny. Filosofer, revolutionärer och politiker med ambitioner att stöpa om hela samhället efter deras idéer och principer har ofta betraktat familjen som ett problem. För dem är det problematiskt att föräldrarna uppfostrar barnen utifrån sina egna värderingar, inte efter tyckarnas teoretiska system. I detta avseende går det en röd tråd från Platon, Rousseau, Marx, Alva Myrdal, Gudrun Schyman och till dagens socialistiska och liberala motståndare mot valfrihet i barnomsorgen.

Kristdemokraternas familjepolitiska mål

Familjer ser olika ut och har olika förutsättningar. Barn har olika behov och föräldrar har olika önskemål och gör olika prioriteringar. Det är föräldrarna som har det primära ansvaret att avgöra vad som är bäst för deras barn och deras familj, inte staten eller kommunen.

Kristdemokratisk familjepolitik syftar till att stödja familjerna, att möjliggöra mer tid för barnen och att öka familjernas frihet. Kristdemokraterna vill därför ge fler valmöjligheter för familjer att välja den livsstil och barnomsorgsform som passar dem och deras barn bäst. Vi vill i det familjepolitiska målet betona förutsättningarna snarare än utfallet, vilket innebär en acceptans för att utfallet inte alltid blir detsamma för alla barnfamiljer. Olika utfall kan bero på att förutsättningarna är olika, men det kan också bero på att familjerna har gjort olika prioriteringar och val som får ekonomiska konsekvenser. Detta måste respekteras.

Tycker regeringen att föräldrar har för mycket tid för sina små barn?

Anknytning, omsorg, gemenskap och fostran kräver tid, och måste få ta tid. Under barnets första tre år är behovet av föräldrarna som allra störst. Det finns ett starkt önskemål från många föräldrar att vara hemma lite längre när barnen är små. Det finns också utvecklingspsykologiska och hälsomässiga argument som talar för att möjliggöra en senare start i förskola eller annan barnomsorg. Men vänsterregeringen går i motsatt

riktning genom att föreslå ytterligare kvotering av föräldraförsäkringen och genom att avskaffa vårdnadsbidraget. Dessutom tyder statsministerns och socialförsäkringsministerns olika uttalanden på att fler åtgärder för att strypa möjligheterna för föräldrar att vara hemma lite längre med sina barn är att vänta. En relevant fråga är om regeringen tycker att svenska föräldrar har för mycket tid med sina små barn.

Syftet med föräldraförsäkringen och vårdnadsbidraget är att barnen ska kunna få tid tillsammans med sina föräldrar, inte att såsom vänsterregeringen resonerar, tvångsstyra kvinnors och mäns grad av förvärvsarbete.

Vårdnadsbidraget möjliggör mer tid för små barn och uppvärderar föräldraskapet

Kristdemokraternas familjepolitik utgår från familjens och barnens behov. Vi eftersträvar valfrihet och ekonomisk rättvisa mellan olika barnomsorgsformer och förutsättningar för föräldrar att ägna mer tid tillsammans med sina barn. Därför behöver barnfamiljernas möjligheter till flexibla val öka, inte begränsas. Vi vill stärka föräldraskapet, inte undergräva det. Vårt mål är att under de tre första åren underlätta för föräldrar att vara hemma med sina barn och planera syskon i den takt som passar familjen, inte systemet.

Våra lösningar för att uppnå de familjepolitiska målen har varierat över tid men vårdnadsbidraget har varit en ständig följeslagare med lite olika utformningar. Målet med vårdnadsbidraget är att möjliggöra mer tid med barnen, valfrihet men framförallt att jämställa omsorgen om de egna barnen med annan barnomsorg.

Vårdnadsbidrag till de föräldrar som själva tar hand om barnen när de är små, är i första hand en ren rättvisefråga. De föräldrar som av olika anledningar inte nyttjar den kommunalt finansierade förskolan, bör också få del av samhällets stöd eftersom det är obligatoriskt för kommunerna att erbjuda en förskoleplats. Denna valmöjlighet under de få och korta småbarnsåren är av stor betydelse för framför allt vissa barn. Den centrala utgångspunkten för Kristdemokraterna alltsedan barnomsorgen började byggas ut under 1970-talet har därför varit att kommunen lika gärna kan betala direkt till föräldrarna åtminstone en del av barnomsorgskostnaden, om dessa själva ordnar barnomsorgen. Vårdnadsbidraget är en del i detta valfrihetspaket. Vårdnadsbidraget ersätter inte den offentligt finansierade barnomsorgen, utan kompletterar den. Den offentligt finansierade barnomsorgen ska vara av hög kvalitet och de flesta kommer även fortsättningsvis att

vilja använda den. Huvudsaken är att det är föräldrarna som själva fattar beslut om vilken omsorg som passar deras barn bäst.

Vänsterregeringen verkar utgå från att familjer är lika. Att alla ska vilja samma sak. De som inte vill följa den exakta mallen får betala själva. Det är alltså bara de med mycket pengar som ska ha möjlighet att välja. Vi kristdemokrater har en rakt motsatt ståndpunkt. Vi tar strid för familjer, för flexibilitet och möjlighet att välja. För att familjer är olika och behöver olika lösningar.

Vårdnadsbidraget 1994 och trycket från föräldragrupper

Socialdemokraterna bevisar återkommande hur lågt de värderar föräldraskapet och familjens beslutanderätt. När vårdnadsbidraget infördes första gången 1994 användes det av cirka 70 % av småbarnsföräldrarna. Så fort Socialdemokraterna kom till makten togs det bort. Under de följande tolv åren av socialdemokratisk regeringsmakt, fanns det ett starkt tryck för valfrihet i barnomsorgen. Föräldragrupper i ett fyrtiotal kommuner tog initiativ för folkomröstningar om valfrihet i barnomsorgen och där det genomfördes blev det en klar majoritet för fler alternativ. Nacka kommun skapade även ett eget system för de föräldrar som ville vara hemma lite längre med sina barn. Något som senare visade sig strida mot lagstiftningen.

Vårdnadsbidraget 2008

År 2008 infördes en möjlighet för kommunerna att införa ett skattefritt vårdnadsbidrag om högst 3 000 kronor per barn och månad för barn mellan 1 och 3 år. Det var ett första och mycket viktigt steg för att utöka stödet till familjerna och utöka familjernas frihet. Vårdnadsbidraget har införts i cirka hälften av landets kommuner och har därför inte varit möjligt för alla föräldrar att utnyttja. Flera krångliga regler och begränsningar samt den relativt låga ersättningsnivån har också gjort det svårt att nyttja för dem som hade velat gå ner i arbetstid under småbarnsåren.

Under 2013 var det 7 500 barn, eller drygt 4 procent, som hade föräldrar som valde att ha vårdnadsbidraget av de som kunde. När det gäller barn födda 2011, vars föräldrar kunde ha vårdnadsbidraget hela 2013, var det 6 procent som hade föräldrar som valde att ha vårdnadsbidrag.

Hårt kringskuret men ändå populärt

Trots att vårdnadsbidraget har varit hårt kringskuret och därmed svårt att ta del av för många småbarnsfamiljer är det en reform som provocerar vänsterregeringen starkt. Det första som hände efter regeringsskiftet 2014 var att vänsterregeringen, med Socialdemokraterna i spetsen, återigen deklarerade att vårdnadsbidraget ska avskaffas. Men det finns ett starkt stöd från allmänhet och föräldrar runtom i landet när det gäller valfrihet i barnomsorgen. Enligt en Novus-undersökning från 2015 är beskedet tydligt, 47 procent är emot att vårdnadsbidraget tas bort, även bland regeringens väljare är fler emot att vårdnadsbidraget tas bort än för. Bland kvinnorna är det över 50 procent som vill att vårdnadsbidraget är kvar. Bara 25 procent av alla tillfrågade är för ett borttagande. Men liksom i fallet om tvångskvotering av föräldraförsäkringen är denna viljeinriktning inget som vänsterregeringen bryr sig om.

Vårdnadsbidraget minskar inte arbetsutbudet – felaktigt synsätt

Vårdnadsbidraget har ibland kritiserats för att det påstås reducera arbetsutbudet. Detta kommer också fram i propositionen. Vi vill framhålla att detta argument bygger på ett i grunden felaktigt synsätt. Synsättet bortser helt från det faktum att små barn måste tas om hand någonstans i ekonomin. I samhällsekonomisk mening är det ingen skillnad om barnets förälder utför detta omsorgsarbete, eller om någon annan gör det. Omsorg om små barn kan alltså från ett arbetsutbudsperspektiv inte jämföras med t.ex. ett svagt arbetssökande hos arbetslösa, eller självvald fritid. I de senare fallen är det fråga om ett faktiskt produktionsbortfall till följd av att ledig (potentiell) arbetskraft inte används, men inte i det förra där det bara är fråga om vem som utför det omsorgsarbete som måste utföras någonstans i ekonomin.

I den mån man trots det sagda accepterar den oegentliga föreställningen att vissa personers (föräldrars) omsorg om små barn som måste tas om hand reducerar det arbetsutbud man vill mäta, så är effekterna på (det oegentligt uppmätta) arbetsutbudet försumbara. Det hänger samman med att vårdnadsbidraget nyttjas av förhållandevis få föräldrar, och under en begränsad tid. Samvariationen med de som ändå tagit hand om sina barn utan ersättning är också stor, vilket reducerar effekten ytterligare.

Föräldrarna är de viktigaste personerna i barnets liv

Kristdemokraterna anser att föräldrarna är de viktigaste personerna i barnets liv. Utöver föräldrarna finns det många andra personer som kan vara viktiga för barnen, men föräldrarna är normalt sett de viktigaste personerna i barnets liv. Det är föräldrarna som

står för anknytning, trygghet och ovillkorad kärlek. Det är också därför som forskning visar att föräldrastöd är viktigt, särskilt för de barn som riskerar att hamna snett i livet. Den psykiska ohälsan bland barn har ökat trots att vi materiellt sett aldrig har haft det så bra. Det finns inga entydiga svar på orsakerna. Men den oroväckande utvecklingen sammanfaller med två andra större förändringar i samhället, föräldrarna arbetar mycket mer och barn tillbringar mycket större del av sin vakna tid utanför hemmet. Även om det inte finns ett direkt samband mellan dessa förändringar anser vi att föräldrars närvaro i sina barns liv aldrig kan överskattas. Vi tror att mer tid för barnen är mycket betydelsefullt för barnens hälsa och utveckling.

Vårdnadsbidraget och föräldraförsäkringen syftar därför till att ge barnet mer tid med sina egna föräldrar. Vi anser att alla förälder är viktiga för sina barn, oavsett bakgrund, utbildning eller yrke. Detta kan verka självklart men en stor del av regeringens proposition ägnas åt att utmåla vissa föräldrar som något mindre viktiga för sina barns utveckling.

I propositionen framhålls dessutom många andra faktorer som mer avgörande för de små barnen än tid med sina föräldrar. En stor del handlar om arbetskraftsdeltagande, ekonomisk självständighet och jämställdhet. Det finns också ett stycke där barnens behov av förskola betonas framför barnets behov av tid med sina föräldrar.

Det faktum att föräldrar kan ha olika prioriteringar och vilja göra olika val är inte betydelsefullt för regeringen. De föräldrar som har vårdnadsbidraget gör helt enkelt fel. Alla familjer och föräldrar ska in i en och samma mall enligt flera jämställdhetspolitiska delmål som ska uppnås. Dessa delmål upprepas som argument för varje invändning som remissinstanserna har, som ett mantra.

Vänsterregeringen har planer på att detaljstyra familjers liv ytterligare

De finns flera uttalanden från socialförsäkringsministern och statsministern som tyder på att det finns klara ambitioner att ytterligare beskära familjers möjlighet att tillbringa mer tid med sina barn under de första så viktiga åren. Förutom att utöka kvoteringen i föräldraförsäkringen ytterligare och avskaffa vårdnadsbidraget har socialförsäkringsministern även uttalat sig negativt om den möjlighet som idag finns för föräldrar att vara föräldralediga utan någon ersättning. Den prioritering på mer tid med barnen som vissa föräldrar vill göra och som innebär att de har en lägre inkomst under en period, ska alltså också tas bort. Det finns inga gränser för hur vänsterregeringen vill detaljreglera föräldrars omsorg om barnen. Men de vill mer än så. De vill nämligen även

reglera familjens fördelning av hemarbetet! Vänsterregeringen har nämligen ett jämställdhetspolitiskt delmål som innebär att man vill ha ”en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, att kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet [...]”. Lite skämtsamt skulle man kunna uttrycka det som att det snart kommer att finnas ”en Löfven vid varje barnfamiljs köksbord”.

Regeringens kritik mot vårdnadsbidraget är svag och motsägelsefull

Många av de argument som regeringen för fram i propositionen mot vårdnadsbidraget präglas av motsägelsefullhet, är svagt underbyggda och i vissa fall rent önsketänkande. Regeringen tillstår i propositionen att vårdnadsbidraget har varit kringskuret och svårt att använda bland annat på grund av den låga ersättningen. Dessutom stödjer regeringen Barnombudsmannens påpekande om att villkoren har skilt sig markant mellan olika kommuner och att barnets rätt till likvärdiga villkor därmed inte har tillgodosetts. Normalt brukar sådana slutsatser föranleda förbättringsförslag men inte i detta fall.

Ända sedan vårdnadsbidraget infördes första gången har alla tänkbara argument använts för att avskaffa det. Inte sällan både motsägelsefulla och dåligt underbyggda. Å ena sidan har det hetat att ersättningen är så låg att ingen kan ha råd att vara hemma med sina barn och å andra sidan kan det bara användas av de som har höga inkomster. Å ena sidan har det hetat att det är så få som vill ha vårdnadsbidraget och att det därför inte behövs och å andra sidan kan det inte höjas eller förbättras för då skulle för många vilja ha detsamma. Även i den ifrågavarande propositionen kommer dessa olika ståndpunkter fram på olika sätt.

Men vänsterregeringen vill egentligen inte ha ett vårdnadsbidrag, oavsett hur det är utformat, vilka som nyttjar det och hur populärt det är. Därför ägnar de sig även åt argument som framstår som rent önsketänkande. Bland annat anges att orsaken till att inte så många har nyttjat vårdnadsbidraget tros vara att ”andra stödsystem många gånger täcker de behov föräldrar har av ledighet och ersättning för omsorgen om barnen”. Inget som styrker detta påstående finns att tillgå, vilket också en remissinstans understryker.

Ett av de senaste argumenten är att vårdnadsbidraget är dåligt för integrationen av utlandsfödda kvinnor. Men statistiken från SCB från 2013 visar att av de utrikesfödda kvinnor som kunde välja vårdnadsbidrag var det endast 7 procent som gjorde det. Det kan inte sägas vara det stora problemet med integration av utrikesfödda kvinnor. Då vårdnadsbidraget enbart har funnits i cirka hälften av landets kommuner skulle man ha

kunnat vänta sig att regeringen redovisat fakta som påvisar att integrationen fungerar bättre i kommuner utan vårdnadsbidrag. Några sådana belägg har dock inte presenterats av regeringen. Sannolikt därför att nyttjandet av vårdnadsbidraget inte ger någon större påverkan på integrationen. Det är ett argument som används av motståndarna utan att vara underbyggt.

Slutligen motiverar regeringen i sin proposition på vilket sätt den har hörsammat riksdagens tillkännagivande om att vårdnadsbidraget inte ska slopas med följande meningar: ”Riksdagen har i ett tillkännagivande (bet. 2014/15:SfU3, rskr. 2014/15:48) uttalat att möjligheten för kommunerna att införa vårdnadsbidrag bör finnas kvar. Med hänvisning till ovan redovisade skäl anser regeringen dock att lagen om kommunalt vårdnadsbidrag bör upphävas. Tillkännagivandet är med detta slutbehandlat.”

Vad säger några av remissinstanserna?

Minskad flexibilitet för föräldrar

En fjärdedel av remissinstanserna avstyrker förslaget om att avskaffa vårdnadsbidraget, bl.a. Solna kommun, Haro, Helsingborgs kommun, Leksands kommun, Markaryd kommun, Uppvidinge kommun, Övertorneå kommun. Kungsbacka kommun, Sollentuna kommun och Östra Göinge kommun. De flesta av dessa menar att vårdnadsbidraget har bidragit till ett alternativ till förskolan, en valmöjlighet för föräldrar att ha omsorgen om barnen själva. Avskaffandet av vårdnadsbidraget innebär enligt remissinstanserna att föräldrars valmöjlighet och ansvar att utforma omsorgen om barnen försämras. Även Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärderingar (IFAU) framför att avskaffandet har en negativ effekt på föräldrars möjlighet till flexibilitet.

Varbergs kommun menar att en familjepolitik som både ser till barnens och föräldrarnas bästa ger störst förutsättningar för att främja jämställdhet och barns uppväxtvillkor samt att det i första hand måste ses utifrån bästa möjliga utvecklingsmöjligheter för barnen och inte enbart ur ett ekonomiskt perspektiv.

Mer kö till förskolan – fler förskoleplatser måste till

Några remissinstanser påpekar att vårdnadsbidraget har inneburit att köerna till förskolan har minskat och att det har lett till kostnadsbesparingar. Statskontoret påpekar att avskaffandet av vårdnadsbidraget kommer att innebära att det behövs flera förskoleplatser där det har förekommit ofta. Även Barnombudsmannen menar att en beredskap måste finnas för såväl förskoleplatser som pedagogisk omsorg.

Sämre för dem som bor på landsbygden

Två remissinstanser påpekar att fördelen med vårdnadsbidraget för landsbygden nu tas bort. Geografiskt avstånd till förskola leder till att föräldrar bosatta på landsbygden behöver fler alternativ. Familjedaghem och vårdnadsbidrag är då viktiga.

Behåll valfriheten

Vårdnadsbidraget utgör en liten men betydelsefull möjlighet för föräldrar att under de första småbarnsåren efter föräldraledigheten välja en omsorgsform som möter den enskilda familjens behov. Den valfriheten är viktig att värna för att möta barns och familjers olika behov. Regeringens förslag att avveckla vårdnadsbidraget bör därför avslås.

Roland Utbult (KD)

Annika Eclund (KD)

Lars-Axel Nordell (KD)

Larry Söder (KD)

Emma Henriksson (KD)

Magnus Oscarsson (KD)